

Soovitus, mis käsitleb mitmekeelsuse edendamist ja kasutamist ning kõigi inimeste juurdepääsu küberruumile

Peakonverents,

olles pühendunud inimõiguste ülddeklaratsioonis ja teistes üldtunnustatud õigusaktides sätestatud inimõiguste ja põhivabaduste igakülgsele tagamisele ning pidades silmas kaht 1966. aastal sõlmitud rahvusvahelist pakti, mis käsitlevad vastavalt kodaniku- ja poliitilisi õigusi ning majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi,

tunnistades Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) kesket ja vajalikku rolli teabe ja kommunikatsiooni valdkonnas ning nimetatud organisatsiooni peakonverentsil selles valdkonnas vastu võetud asjakohaste otsuste ja assamblee vastavateemaliste resolutsioonide asjakohaste osade rakendamisel,

tuletades meelde UNESCO põhikirja preambulit, milles kinnitatakse, et „kultuuri ning õiglust, vabadust ja rahu loova hariduse ulatuslik levitamine on inimväärikuse jaoks vältimatu ja see on kõigi rahvaste püha kohus, mida tuleb täita vastastikuse abistamise ja üksteise arvestamise vaimus”,

tuletades meelde ka põhikirja I artiklit, milles UNESCOle määratakse muu hulgas ülesanne anda soovitusi „välja töötada rahvusvahelisi lepinguid, mis edendavad mõtete vaba levitamist nii sõnade kui ka piltide abil”,

kinnitades UNESCO peakonverentsi 31. istungjärgul vastu võetud kultuurilise mitmekesisuse ülddeklaratsioonis ning eriti selle artiklites 5, 6 ja 8 kätketud põhimõtteid,

viidates UNESCO peakonverentsi resolutsioonidele, mis käsitlevad mitmekeelsuse edendamist ja kõigi inimeste juurdepääsu küberruumis olevale teabele,

olles veendunud, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) uute valdkondade areng pakub võimalust parendada mõtete vaba levitamist nii sõnade kui ka piltide abil, ent muudab keerulisemaks ülesande tagada kõikide inimeste osalemine üleilmses infoühiskonnas,

märkides, et üleilmsete teabevõrkude keeleline mitmekesisus ja kõigi inimeste juurdepääs küberruumis olevale teabele on tänapäeval peetavate arutelude kesksed küsimused ning need võivad olla teadmispõhise ühiskonna arengu otsustavaks teguriks,

võttes arvesse intellektuaalomandit käsitlevaid rahvusvahelisi lepinguid ja kokkuleppeid, mille eesmärk on lihtsustada kõigi inimeste juurdepääsu teabele,

mõistes vajadust suurendada infopuuduses olivate jaoks uue tehnoloogia hankimise ja kasutuselevõtmise suutlikkust, eriti arenguriikides,

tunnistades, et elementaarne haridus ja kirjaoskus on eeldused kõigi inimeste juurdepääsuks küberruumile,

arvestades, et majandusarengu erinevused mõjutavad küberruumile juurdepääsu võimalusi ja et praeguse asümmeetria kõrvaldamiseks ning vastastikuse usalduse ja mõistmise õhkkonna loomiseks on vaja kindlaid tegevuspõhimõtteid ja suuremat solidaarsust,

võtab vastu käesoleva soovitusi.

Mitmekeelse internetisuse ja mitmekeelsete süsteemide arendamine

1. Avalik ja erasektor ning kohalikud, üleriigilised, piirkondlikud ja rahvusvahelised kodanikuühiskonna organisatsioonid peaksid tegutsema selle nimel, et eraldada ressursid ja võtta meetmeid, mis on vajalikud keelebarjääride vähendamiseks ja inimestevaheliste suhtluse edendamiseks internetis, soodustades digitaalsel kujul haridusliku, kultuurilise ja teadusliku internetisuse loomist, töötlemist ja kättesaadavust, et kõikide kultuuride esindajatel oleks võimalik end väljendada ja et nad pääseksid küberruumile juurde kõigis keeltes, sealhulgas põlisrahvaste keeltes.

2. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid soodustama ja toetama kohalikes ja põlisrahvaste keeltes internetisuse loomise suutlikkuse suurendamist.

3. Liikmesriigid peaksid töötama välja asjakohase riikliku poliitika, mis hõlmab küberruumis ülimalt olulist keelte säilimise küsimust ja mille eesmärk on edendada keelte, sh emakeele õpetamist küberruumis. Arenguriikidele antavat rahvusvahelist toetust ja abi tuleks tugevdada ja laiendada, et lihtsustada elektroonilisel kujul vabalt kättesaadavate keeleõppematerjalide väljatöötamist ja parandada inimeste oskusi selles valdkonnas.

4. Liikmesriigid, rahvusvahelised organisatsioonid ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ettevõtted peaksid soodustama igakülgselt mitmekeelsust toetavate funktsioonidega operatsioonisüsteemide, otsimootorite ja veebilehitsejate, samuti internetisõnaraamatute ja terminiteatmike koostöö- ja osaluspõhist uurimist, väljatöötamist ja kohandamist kohalikele oludele. Nad peaksid toetama rahvusvahelist koostööd, mis on seotud kõigile kättesaadavate automaattõlketeenustega, aga ka arukate keelesüsteemidega, näiteks sellistega, mille funktsioonid hõlmavad mitmekeelset teabeotsingut, kokkuvõtete/väljavõtete tegemist ja kõnetuvastust, austades samal ajal täielikult autorite tõlkeõigust.

5. UNESCO peaks koos teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega looma internetis koostööpõhise seirekeskuse, mis jälgib poliitikat, õigusnorme, tehnilisi soovitusi ja parimaid tavasid mitmekeelsuse ning mitmekeelsete materjalide ja rakenduste, sealhulgas keelega seotud arvutialaste uuenduste vallas.

Võrkudele ja teenustele juurdepääsu lihtsustamine

6. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid tunnustama ja toetama kõigi inimeste juurdepääsu internetile kui vahendile, mis aitab teostada inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklites 19 ja 27 sätestatud inimõigusi.

7. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid edendama internetijuurdepääsu kui üldhuviteenust, võttes kasutusele asjakohased tegevuspõhimõtted, et suurendada kodanike ja

kodanikuühiskonna võimalusi, ning soodustades selliste tegevuspõhimõtete nõuetekohast elluviimist ja toetamist arenguriikides, võttes asjakohaselt arvesse maapiirkondade vajadusi.

8. Eelkõige peaksid liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid looma kohaliku, riikliku, piirkondliku ja rahvusvahelise tasandi mehhanismid, millega lihtsustatakse kõigi inimeste juurdepääsu internetile taskukohaste telekommunikatsiooni- ja internetikulude kaudu, pöörates erilist tähelepanu avalik-õiguslike asutuste ja haridusasutuste ning ebasoodsas olukorras ja puudega elanikerühmade vajadustele. Seda eesmärki silmas pidades tuleks kõnealuses valdkonnas kavandada uusi algatusi, sealhulgas avaliku ja erasektori partnerlussuhteid, et soodustada investeringuid ja vähendada IKT kasutamise rahalisi takistusi, nagu informaatikaseadmete, -tarkvara ja -teenustega seotud maksud ja tollimaksud.

9. Et tagada kõigi inimeste juurdepääs küberruumile, peaksid liikmesriigid üleminekumeetmena kutsuma internetiteenuste pakkujaid üles kaaluma võimalust pakkuda internetiühendust soodushinnaga sellistele avalik-õiguslikele asutustele nagu koolid, teadusasutused, muuseumid, arhiivid ja rahvaraamatukogud.

10. Liikmesriigid peaksid soodustama selliste teabestrategie ja -mudelite väljatöötamist, mis hõlbustavad ühiskonna juurdepääsu ja ühiskonna kõigi tasanditeni jõudmist, sealhulgas ühiskondlike projektide elluviimist ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vallas kohalike juhtide ja mentorite esilekerkimist. Need strateegiad peaksid toetama ka avalik-õiguslike asutuste vahelist IKT-alast koostööd, mis võimaldab vähendada internetiteenuste kasutamise kulusid.

11. Arenguriikide eraõiguslike ja mittetulundussektori internetiteenuse pakkujate andmeliiklust ühendavate sõlmpunktide ning teiste riikide (nii arengu- kui ka tööstusriikide) andmevahetuse sõlmpunktide vahel tuleks soodustada ühenduste loomist rahvusvahelise koostöö vaimus ja kulude kokkuleppelise jagamise põhimõttel.

12. Piirkondlikud organisatsioonid ja foorumid peaksid aitama kaasa piirkondadevaheliste ja -siseste võrkude loomisele, mis toimivad suure läbilaskevõimega piirkondlike magistraalvõrkude baasil, et ühendada kõik riigid avatud konkurentsi tingimustes üleilmsesse võrku.

13. ÜRO süsteemi raames tuleks teha ühiseid jõupingutusi, et soodustada sotsiaal-majandusliku arengu eesmärgil teabe ja kogemuste vahetamist IKT-põhiste võrkude ja teenuste, sealhulgas avatud lähtekoodiga tehnoloogia kasutamise teemal, aga ka arenguriikides poliitikakujundamise ja suutlikkuse suurendamise vallas.

14. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid edendama vajalikke partnerlussuhteid domeeninimede, sealhulgas mitmekeelsete domeeninimede haldamisel.

Üldkasutatava internetisisu arendamine

15. Liikmesriigid peaksid tunnustama kõigi inimeste õigust tutvuda internetis olevate avalike ja riigiasutuste andmetega, sealhulgas nüüdisaegse demokraatliku ühiskonna kodanikele vajaliku teabega, ning tagama võimaluse seda õigust teostada, võttes nõuetekohaselt arvesse konfidentsiaalsuse, eraelu puutumatus ja riigi julgeolekuga seotud küsimusi, samuti intellektuaalomandiõigusi, kuivõrd need on sellise teabe kasutamisel asjakohased. Rahvusvahelised

organisatsioonid peaksid tunnustama iga riigi õigust tutvuda oluliste andmetega riigi sotsiaalse või majandusliku olukorra kohta ning tagama võimaluse seda õigust teostada.

16. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid määratlema üldkasutatava teabe ja üldkasutatavate teadmiste varamud, neid arendama ning muutma need kättesaadavaks kõigile, kujundades sel viisil õpikeskkonna, mis soodustab loovust ja suurendab auditooriumi. Seda eesmärki silmas pidades tuleks üldkasutatava teabe säilitamiseks ja digiteerimiseks ette näha piisavalt rahalisi vahendeid.

17. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid edendama nii avalikke kui ka erahuve austavaid koostöövorme, et tagada ilma geograafilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise diskrimineerimiseta kõigi inimeste juurdepääs üldkasutatavale teabele.

18. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid edendama vaba juurdepääsuga seotud lahenduste loomist, sealhulgas selliste tehniliste ja metodoloogiliste standardite väljatöötamist, mis kätkevad teabevahetust, mobiilsust ja koostalitlusvõimet ning internetipõhist juurdepääsu üleilmsetes teabevõrkudes olevatele üldkasutatavatele andmetele.

19. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid edendama ja toetama IKT-alast kirjaoskust, muu hulgas populariseerima IKT juurutamist ja kasutamist ning tekitama IKT vastu usaldust. Infoühiskonna jaoks on otsustava tähtsusega inimkapitali arendamine, mis hõlmab avatud, terviklikku ja kultuuridevahelist haridust, sealhulgas IKT kasutamise oskusi. IKT-koolitus ei tohiks piirduda tehniliste oskustega, vaid peaks sisaldama ka eetiliste põhimõtete ja väärtushinnangute õpet.

20. ÜRO süsteemis tuleks tugevdada ametkondade koostööd, et luua arendusprojektide ja -programmide abil koostatud tohutu hulga teabe põhjal kõigile kättesaadav teadmiste kogum, eelkõige arengumaade ja ebasoodsas olukorras olevate kogukondade hüvanguks.

21. UNESCO peaks tihedas koostöös teiste asjaomaste valitsustevaheliste organisatsioonidega koostama rahvusvahelise andmestiku õigusnormide, eeskirjade ja tegevuspõhimõtete kohta, mis käsitlevad üldkasutatava teabe loomist ja interneti kaudu levitamist.

22. Teabe loojaid ja kasutajaid ning teenusepakkujaid tuleks kutsuda üles määratlema ja võtma vastu parimad tavad ning vabatahtlikud, eneseregulatsioonil põhinevad kutsealased ja eetilised suunised, mille puhul austatakse nõuetekohaselt sõnavabadust.

Õiguste omanike huvide ja avaliku huvi vahelise õiglase tasakaalu tagamine

23. Liikmesriigid peaksid tihedas koostöös kõigi huvitatud isikutega ajakohastama riiklikud autoriõigusega seotud õigusaktid ja kohandama need küberruumile, võttes kooskõlas autoriõigust ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate rahvusvaheliste konventsioonidega täiel määral arvesse õiglast tasakaalu autorite, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste omanike ja avalikkuse huvide vahel.

24. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid õiguste omanikke ning autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse piirangutest ja eranditest seaduslikult kasu saajaid kutsuma vajaduse korral üles tagama, et neid piiranguid ja erandeid kohaldataks üksnes erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult õiguste omanike

seadusjärgseid huve, nagu on sätestatud WIPO autoriõiguse lepingus ja WIPO esituste ja fonogrammide lepingus.

25. Liikmesriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid pöörama suurt tähelepanu tehnoloogilistele uuendustele ja arvestama nende võimalikku mõju teabe kättesaadavusele seoses autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitsega vastavalt rahvusvahelistele lepingutele ja kokkulepetele.

Peakonverents soovib liikmesriikidel eelnevate sätete kohaldamiseks võtta seadusandlikke ja muid meetmeid, mis on vajalikud, et kehtestada oma territooriumil ja jurisdiktsioonis käesolevas soovituses sätestatud standardid ja põhimõtted.

Peakonverents soovib liikmesriikidel teha käesolev soovitus teatavaks asutustele ja teenistustele, kes vastutavad avalikus ja erasektoris IKT-poliitika, -strateegiate ja -taristuga seotud tegevuse eest, sealhulgas internetis mitmekeelsuse kasutamise, võrkude ja teenuste arendamise, internetis üldkasutatava teabe hulga suurendamise ja intellektuaalomandi õigustega seotud küsimuste eest.

Peakonverents soovib liikmesriikidel anda peakonverentsile viimase määratud tähtaegadel ja viisil aru meetmete kohta, mida nad on võtnud käesoleva soovituse rakendamiseks.

Lisa

Terminid

Soovitus kasutatakse järgmisi termineid.

a) **Arukad keelesüsteemid** ühendavad nüüdisaja arvutite kiire arvutamise ning andmete otsimise ja töötlemise võime abstraktsema ja rafineerituma mõtlemisoskusega, aga ka selliste nüansside tajumisega, millele inimestevahelises üks- ja mitmekeelses suhtluses viidatakse, ent mida ei pruugita otsesõnu välja öelda, võimaldades seega inimestevahelise suhtluse kõrgetasemelist simulatsiooni.

b) **Autoriõiguse kaitse piirangud ja erandid** on autoriõigust ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate õigusaktide sätted, millega kitsendatakse autorite või teiste õigusi omavate isikute õigust seoses nende teoste või autoriõigusega kaasnevate õiguste esemete kasutamisega. Nende piirangute ja erandite peamised vormid on sundlitsents, õigusaktidest tulenev litsents ja õiglane kasutamine.

c) **Avatud lähtekoodiga tehnoloogia** on tehnoloogia, mille aluseks on avatud lähtekoodi eeldus. Avatud lähtekoodi algatuse (Open Source Initiative) sertifitseerimisstandardi kohaselt peab arvutiprogrammi lähtekood (programmeerimisjuhised nende algsel kujul või algses programmeerimiskeeles) olema üldsusele tasuta kättesaadav.

d) **Domeeninimi** on internetiaadressile antud nimi, mis hõlbustab kasutajate juurdepääsu internetis olevatele materjalidele (nt unesco.org aadressi <http://www.unesco.org> osana).

e) **Internetiteenuse pakkuja** on isik, kes pakub internetile juurdepääsu teenuseid.

f) **Internetiteenuse pakkujate vaheline tasuta otseühendus** (ingl *peering*) on seos kahe või enama teenusepakkuja vahel, kes loovad omavahel otseühenduse ja lepivad kokku üksteise andmepakettide edastamises selle ühenduse kaudu, selle asemel et kasutada interneti magistraalvõrku. Kui sellises andmevahetuses osaleb enam kui kaks internetiteenuse pakkujat, saadetakse ükskõik millisele internetiteenuse pakkujale adresseeritud andmed kõigepealt otseühenduse sõlmpunkti ja alles seejärel lõppadressaadile.

g) **Koostalitlusvõime** on erinevate müüjate eri seadmete tarkvara ja riistvara võime jagada andmeid.

h) **Kõigi inimeste juurdepääs küberruumile** on kõigi kodanike võrdväärne ja taskukohane juurdepääs teabetaristule (eelkõige internetile) ning teabele ja teadmistele, mis on kollektiivse ja individuaalse inimarengu seisukohalt olulised.

i) **Küberruum** on üleilmse teabetaristuga seotud digitaalse või elektroonilise kommunikatsiooni virtuaalne maailm.

j) **Magistraalvõrk** on suure läbilaskevõimega võrk, mis ühendab teisi, väiksema läbilaskevõimega võrke.

k) **Mobiilsus** tähendab võimalust kasutada tarkvara mitmesugustes arvutites, ilma et selleks oleks vaja mingit eriseadet või -tarkvara.

l) **Otsimootor** on tarkvararakendus, mis otsib dokumentidest kindlaid märksõnu ja teeb kindlaks või esitab dokumendid, millest need märksõnad leiti.

m) **Veebilehitseja** on tarkvararakendus, mida kasutatakse internetilehekülgede leidmiseks ja kuvamiseks.

n) **Üldkasutatav teave** on avalikult kättesaadav teave, mille kasutamine ei riku ühtki seadusest tulenevat õigust ega mis tahes konfidentsiaalsuskohustust. Seega on ühelt poolt tegemist kõigi teoste või autoriõigusega kaasnevate õiguste esemetega, mida kõik inimesed võivad ilma eraldi loata kasutada kas seetõttu, et riiklikud või rahvusvahelised õigusaktid ei näe ette selle kaitset, või kuna kaitse tähtaeg on möödunud. Teiselt on selliseks teabeks avalikud ja ametlikud andmed, mille riigiasutused või rahvusvahelised organisatsioonid teevad vabatahtlikult kättesaadavaks.

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17717&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html